

О. В. Прієшкіна

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри конституційного права та правосуддя

КОНСТИТУЦІЙНИЙ ЛАД ТА МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ: АКТУАЛЬНІ ТЕОРЕТИКО- МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У сучасних умовах до системи політико-правових цінностей, вироблених людством упродовж століть, відноситься чимало принципів і вимог, на основі яких має будуватися демократична організація державної влади, що покликана забезпечити ефективне управління державними справами як у центрі, так і на місцях. Серед таких принципів ключова роль належить принципу демократичної децентралізації державної влади, що виражається у створенні системи місцевого самоврядування. Ця система є однією з найпоширеніших форм залучення громадян до управління державними справами на місцях. Такий характер цього державно-правового явища відображений насамперед у преамбулі Європейської хартії місцевого самоврядування, в якій місцеве самоврядування визначене однією з головних підвалин будь-якого демократичного політичного режиму [1, ст. 34].

Не є винятком у цьому відношенні й Конституція України, яка, відображаючи прагнення українського народу розвивати і зміцнювати демократичну, соціальну, правову державу, також закріпила принцип, згідно з яким в Україні визнається і гарантується місцеве самоврядування [2, ст. 7].

Основний Закон України, встановлюючи основи конституційного ладу та визначаючи Українську державу як демократичну, правову та соціальну, фіксує найважливіші системоутворюючі ознаки її демократизму, які знаходять свій вияв передусім у суверенності суспільства і держави, народовладді, поділі державної влади, ідеологічному, економічному та політичному плюралізмі, етнічній багатонаціональності і політичній єдності Українського народу, визнанні та гарантуванні місцевого самоврядування тощо. Виходячи з загальновизнаних принципів організації та діяльності локальної демократії, місцеве самоврядування як вияв влади Українського народу складає одну з фундаментальних основ конституційного ладу України.

Поняття конституційного ладу в останні роки стало широко використовуватися в українській юридичній науці та законодавстві [3, с. 4].

Конституційний лад характеризується безумовним дотриманням прав і свобод людини і громадянина, він притаманний конституційній державі, яка обмежена народним суверенітетом і діє відповідно до Конституції. Місцеве самоврядування як публічна влада територіальної громади — є складовою частиною конституційного ладу і також характеризується дотриманням прав і свобод людини і громадянина, а органи і посадові особи місцевого самоврядування мають діяти відповідно до Конституції та законів.

Конституція України, закріплюючи місцеве самоврядування як один з елементів конституційного ладу, гарантує організаційну, правову та фінансову незалежність місцевого самоврядування, тому воно не може розглядатися як структурний та функціональний елемент системи державної влади. Це означає, що місцеве самоврядування як одна з основ конституційного ладу має джерелом свого існування не державну, а конституційну волю народу, виступає як фундаментальний конституційний принцип, який встановлює, визнає та гарантує управлінську незалежність територіальних громад. Місцеве самоврядування як елемент конституційного ладу України утворює умови для правотворчої, правозастосувальної та правореалізаційної діяльності, спрямованої на здійснення даного принципу.

Віднесення інституту місцевого самоврядування до засад конституційного ладу також означає неможливість його скасування чи обмеження. Конституція передбачає, що законодавець на свій власний розсуд не вправі вводити або ліквідувати місцеве самоврядування. Тому будь-які посягання на права місцевого самоврядування варто оцінювати як посягання на основи конституційного ладу [4, с. 16].

Систему конституційно-правових засад місцевого самоврядування становлять також такі засади: пріоритету прав і свобод людини при здійсненні місцевого самоврядування; оптимального поєднання форм безпосередньої і представницької демократії у здійсненні місцевого самоврядування; виборності органів та посадових осіб місцевого самоврядування; відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядуван-

ня перед територіальними громадами; організаційно-правової та матеріально-фінансової самостійності місцевого самоврядування; законності; гласності; субсидіарності у наданні громадських послуг; балансу та гармонізації інтересів місцевого самоврядування та держави; повсюдності місцевого самоврядування; поєднання колегіальності з відповідальністю органів та посадових осіб місцевого самоврядування за свою діяльність та ін. [5, с. 5].

Але, як відомо, більшість положень Конституції України мають декларативний характер і не гарантують реального втілення у дійсності. На сьогодні для нашої країни характерне як переплетіння складних соціально-економічних та політичних проблем, властивих перехідному періоду розвитку нашого суспільства, так і суперечливі процеси становлення локальної демократії в країні та дуалістичне ставлення до неї з боку держави, що виражається, з одного боку, у визнанні та захисті місцевого самоврядування на найвищому законодавчому рівні, а з другого — у відсутності виваженої послідовної політики та системного підходу щодо його розвитку.

З урахуванням наведених фактів робимо висновок, що для більш глибокого розвитку, становлення та удосконалення системи місцевого самоврядування необхідне проведення муніципальної реформи. Остання має охопити матеріальні, фінансові, територіальні, організаційні, ідеологічні, функціональні та інші засади, кадровий склад системи місцевого самоврядування. Надзвичайно важливо передбачити вдосконалення законодавства, пов'язаного зі вказаними питаннями, а також організації взаємодії суб'єктів місцевого самоврядування з відповідними органами державної влади. Згодом законодавчі акти, які регулюють питання місцевого самоврядування, мають бути об'єднані у Комунальний кодекс України [6, с. 99]. Таким чином, запропоновані заходи виведуть національну систему місцевого самоврядування України на якісно новий рівень розвитку.

Література

1. Про ратифікацію Європейської хартії місцевого самоврядування [Текст] : Закон України від 15 липня 1997 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1997. — № 38.

2. Конституція України: прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 р. [Текст] // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — 280 с.
3. Прієшкіна О. В. Конституційний лад України: актуальні питання становлення, інституціоналізації та розвитку [Текст] : монографія / О. В. Прієшкіна — О. : Фенікс, 2008. — 280 с.
4. Батанов О. В. Деякі проблеми становлення муніципальної влади в Україні у контексті конституційної реформи [Текст] / О. В. Батанов // Місьцеве самоврядування: пошуки та здобутки: збірник матеріалів та документів. Фонд сприяння місцевому самоврядуванню України ; ред.: М. Пухтинський, О. Власенко. — Київ : Атіка, 2007. — С.234–240.
5. Бориславська О. М. Конституційно-правові засади місцевого самоврядування в Україні та їх реалізація [Текст] : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 «Конституційне право; муніципальне право» / О. М. Бориславська. — Харків : НЮА України ім. Ярослава Мудрого, 2004. — 186 с.
6. Кириченко Л. В. Народовладдя і місцеве самоврядування в Україні [Текст] / Л. В. Кириченко // Право України. — 2001. — № 6. — С.99–101.